

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum I. Decretalium, Per quadraginta, & tres Titulos distributum, in
quo agitur De Constitutionibus, Seu Legibus universim ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1706

Quæstio XLI. In Tit. XLI. De In Integrum Restitutione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73031)

stat ex textu relato, & c. 2. de Pactis in 6. quando autem dicitur: si absque dispendio salutis possit, intellige, si absque peccato. Nam nec ad leve peccatum dari potest obligatio conscientiae.

Colliges 2. *dolum malum*, seu *deceptionem proprie dictam*, esse machinationem quandam, ad alterum, ceteroquin prudentem, decipiendum, ordinatam, seu accommodatam, ut dicitur L. 1. §. *dolum*, ff. de dolo malo. Unde, si deceptio non

contingit, nisi ex simplicitate, vel fatuitate decepti, se ipsum decipientis, non est proprie *dolus*, vel *deceptio*, de qua in praesens; nec obinde decepto succurritur in foro externo, ut colligitur ex dict. c. *cum dilectus*, supra; secus est in foro conscientiae, si ea decepti simplicitas sit inculpabilis; praesertim, quia culpa raro vacat, cum similibus contrahere. Plura de hoc titulo lib. 4. à n. jam cit.

* * *

QUAESTIO XLI. IN TIT. XLI. DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

2692. **R**estitutio in integrum, prout hic accipitur, est redintegratio causae; seu, est actio redintegrandae rei, vel causae, atque adeo repositio in pristinum statum, ut cum plurimis alijs notat Barbof. in c. 1. h. t. n. 7. vel, ut loquitur Benedictus Pereyra in *Elucidario* à n. 894. *Restitutio in integrum*, est reductio in eum statum, in quo quis prius erat, quam laederetur; seu, est prioris status, aut prioris juris redintegratio. Nam restitutio id reparat, quod laesio abstulit; L. *videamus*, §. *in faviam*, ff. de usur. est etiam audientiae redintegratio, secundum Specul. eo tit. & L. *quod si minor*, §. *restitutio* ff. de minor. *Restituere in integrum* (inquit Spiegel V. eod. si rectè consideres, nihil aliud est, quam laxare scripti juris rigorem; juxta Alex. Scot. V. eod. est reducere in eum statum, in quo erat ante laesionem; cap. *auditis de in integ. restit. in gloss. fin.* Et per hunc modum subvenitur Minoribus, & Ecclesijs; & quandoque, ex legitima, & justa causa subvenitur, etiam Majoribus, ut habetur in ff. *ex quibus causis major. per totum*. *Integrè* autem *restituere* importat restitutionem usque ad ultimum quadrantem, ut notat Cald. Pereyra, de empt. c. 9. n. 7. In integrum restituitur Minor, quando totum jus suum recuperat, L. *quod si minor*, §. *restitutio*, ff. de Minor. Nam *integrè* habere dicitur, qui totum habet, sine ulla penitus diminutione; ut docet Menoch. conf. 687. n. 43. *Integrum* enim vocatur, cui nulla pars deest, vel quod sine diminutione, ex omnibus suis parti-

Tom. I.

bus constat, L. *nomen filiarum*, §. *fin.* ff. de legat. 3. apud Rolan. conf. 27. n. 3. to. 4. & Preyr. de fideicom. à n. 3. & n. 90.

Restitutio in integrum, est remedium extraordinarium, ut vult Zoësius hinc n. 1. quo laesus in jus pristinum restituitur ex justa causa; & non nisi in defectum, seu subsidium ordinarij conceditur, L. 16. ff. de Minoribus, quamvis possit etiam cum remedio ordinario concurrere, quando per illud habetur subsidium plenius, & pinguius, ac per ordinarium. Hinc quando dicitur, *dato remedio ordinario, ad extraordinarium non esse recurrendum* (ut habetur L. *quadam*, §. 9. ff. de edendo; L. 16. ff. de Minoribus, L. 32. de damno infect. L. 1. §. 2. de Publicanis, ubi assertur pulchrum exemplum (limitari debet, ut non procedat in casu, quo, secluso remedio extraordinario, litigare deberet; cum ejus intersit, litibus, & sumptibus non vexari; sic Wensebecius in tit. 41. C. lib. 2. Nam in casu, quo remedium extraordinarium est utilius ordinarij; illud conceditur, ut notat Barbofa *axiom. l. 16. c. 26. n. 6.* & apud eum Sichardus ad L. 3. C. *quomodo & quando Judex*, n. 6. his praemissis;

2693.

ARTICULUS I.

A quo legitime impetrari possit restitutio in integrum?

Petitio restitutionis non est proprie actio, sed imploratio Magistratus habentis

2694.

Kk kk 2

bentis

bentis mixtum imperium, imperio prævalente; sic Haunold. tom. 1. de jure, & Just. tr. 2. num. 43. Hinc Magistratibus municipalibus, non convenit potestas restituendi. Restitutio autem ista, de qua hic agitur, alia est, qua subvenitur Majoribus 25. annis; alia, qua Minoribus, & his, qui gaudent jure minorum: & his quidem hoc remedio succurritur *ex jure speciali*: illis verò, *ex clausula generali*, si quæ alia justa causa esse videbitur restituendi, juxta L. 1. ff. ex quibus causis majores. Cæterum de quæstione proposita sic respondet Greg. IX. ut habetur c. causa restitutionis; 9. h. t. Causa restitutionis, inquit, in integrum, coram Judicibus ordinarijs, administrationem habentibus, vel delegatis ab eis, tractari poterit, & finire, sive hæc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, sive in commissio eis negotio contingat incidere hujusmodi quæstionem. Delegati verò ab ordinarijs, qui administrationem non habent, sed tantummodò facultatem judicandi, seu, arbitri de hac causa, cognoscere nequeunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter.

Ex hoc deducitur restitutionem in integrum non rectè proponi coram arbitro; cum hic jurisdictionem non habeat, L. 1. C. ubi, & apud quem; nec etiam coram delegato; excipe 1. nisi specialiter demandetur; 2. nisi in commissio negotio incidat; cit. c. 9. h. t. 3. nisi datus sit ad Universitatem causarum, qualis habetur instar Ordinarij; 4. nisi datus sit à Pontifice; Zoëlius h. t. n. 6. sed petendam esse ab Ordinario Judice Adversarij; L. 2. C. ubi, & apud quem restitutio peti debeat. Nam inferior Magistratus non potest restituere contra sententiam Superioris; & contra sententiam Judicis delegati, nemo nisi Princeps. Unde requiritur, quòd talis Judex sit eo major, contra quem petitur restitutio; L. minor, 12. ff. de minoribus; cum enim minori in majorem non sit jurisdictio, minus conveniret à minore sententiam majoris rescindi.

2695. Not. autem, ut rectè petatur, petendam esse in loco illius, contra quem petitur restitutio; Haunold. cit. n. 465. deinde petendam esse in libello, per c. 5. h. t. ut constet de merito petite restitutionis; præsertim, si Judex, ante causæ cognitionem, ceptam quidem, sed non absolu-

tam moriatur; 3. citandam esse partem, ne causa, quæ alios tangit, iis inconlultis temerè mutetur, per c. quod omnes, de Reg. juris, in 6. 4. petendam esse intra quadriennium, per L. fin. C. de temporib. in integrum restitutionis; de quo plura in seqq.

ARTICULUS II.

An & qualiter currat tempus petende restitutionis in integrum?

2696. **T**Empus, intra quod peti debet restitutio in integrum, regulariter est quadriennium, sic, ut post elapsum quadriennium, frustra petatur, nisi rationabile quid subsit, quod aliud suadeat, c. 2. h. t. in 6. Hinc aliqui volunt, nunquam concedi debere restitutionem adversus lapsum quadriennij; gloss. ult. ad L. Interdum. ff. de minoribus; Barbof. in Clem. unic. n. 2. Sed hoc intellige juxta sequentia. Nam in certis casibus fallit, ut constat ex c. si adversus. 2. h. t. in quo dicitur: si Prælati, alijsve Procurator Ecclesiæ, in judicio agens confessionem fecerit, ex qua Ecclesia læsa fuit; post elapsum quadriennium, si petitio restitutionis in integrum per negligentiam intermissa fuit, amplius non conceditur; nisi rationabilis causa aliud persuaserit. Cæterum, si errorem, qui in facto consistat, circa confessionem suam, Ecclesia noxiam revocare velit, semper auditur (sicuti & privatus quilibet) donec causa finita sit.

Ex hoc enim textu clarè sequitur, Ecclesiæ per confessionem; vel Prælati, aut Procuratoris facto, læsæ; imò & privato, ex rationabili causa, etiam finito quadriennio, concedi restitutionem in integrum: 2. si læsio facta sit per errorem facti, revocationem confessionis v. g. modò ante sententiam latam probetur error. Et ideo circa prædictam regulam (quòd post elapsum quadriennium frustra petatur restitutio in integrum) hunc lapsum quadriennij in Curia non attendi, docet Barbofa cit. n. 17. cum pluribus alijs. Unde non procedit 1. si læsio foret enormissima; tunc enim post quadriennium peti potest; Barb. in c. 1. h. t. n. 16. & in c. 1. eod. in 6. n. 26. secundò, si eveniat rationabilis causa, eam petendi, per textum supr. talis causa cenfe-

cenfetur etiam, quando fententia eft notoriè injufta; fic Barbofa *in c. 1. h. t. in 6. n. 29.* vel fi per Judicem ftetit, vel adverfarium, quò minùs caufa intra quadriennium finiatur; Bartol. *in L. ult. C. de temporibus in integr. restitutionis, n. 9.*

2697. Hinc not. 1. quòd feclufâ rationabili caufâ, elapfo jam quadriennio, petendi restitutionem in integrum, quadriennium currat non folùm *minori* ab inchoato anno 26. per cit. *L. fin.* fed etiam *Ecclefia*, numerandum à die læfionis, ut habetur in Clem. *unica h. t.* ibi: *ab Ecclefia, adverfus lapfum temporis, in quo fe læfam affirmat, in integrum restitutio peti potest: & caufa restitutionis hujusmodi finiri debet intra quadriennium continuum, à tempore læfionis, etiamfi minùs quadriennio tempus læfionis exiftat: fed non fiat restitutio, nifi ad tantum tempus, quantum fe læfam fore probabit.*

2698. Not. 2. quòd hoc quadriennium, à jure statutum in caufa restitutionis in integrum, folùm currat *negligentibus*, non verò *legitimè impeditis*, faltem quantum eft de Jure Canonico; gloff. *in c. 1. h. t. in 6. V. quadriennij, & V. caufa*; Hoftiensis *ibid. n. 6.* & Barb. *n. 19.* Unde, licèt *lex ult. C. de tempor. in integr. restit.* requirat, ut restitutio petatur *intra quadriennium continuum* (per tempus continuum intelligendo, quod omni tempore, & omnibus currit, etiam legitimè impeditis, quo differt à tempore *utili*, quod neque impedito, neque impeditis cedit, ut notat Barb. *in c. 1. h. t. in 6. n. 20.*) intelligendum tamen eft, *postquam quadriennium incepit*, ut notat Barb. *cit. n. 21.* Nam *tempus restitutionis, à principio eft utile* ita, ut non incipiat, nifi omni impedimento ceffante; *at ubi femel incepit, in progressu eft continuum.* Ex hoc colliges, quòd hujusmodi quadriennium non currat *minori*, vel *Ecclefia*, *probabiliter ignorantibus*, licèt per 100. & plures annos fteterit absque eo, quòd restitutionem imploraverit; fed *tantum à die scientie numerari debet*; Barb. *in c. 1. h. t. in 6. n. 22.* Similiter non currit *Ecclefia*, quamdiu vivit Prælatus, à quo ipfa læfa fuit, vel quando illa interim paffa eft frequentes, & repentinas mutationes Prælatorum: fic Barb. *in c. 1. h. t. in 6. à n. 44.* ubi dicitur, quòd fi *Ecclefia ex contractu, vel Judicis fententia*, læfa fit, atque intra

quadriennium petere restitutionem in integrum *per negligentiam* intermittat, poftea ad beneficium restitutionis admitti non debet; *nifi ostensum fuerit, pravariationem, aut fraudem interveniffe* (quia videlicet collufum fuit cum Prælato, feu administratore bonorum, vel is fraude circumventus, ne restitutionem peteret) *aut fi alia rationabilis caufa adfit*, propter quam Superior beneficium restitutionis, *etiam poftea* concedendum, eße arbitretur.

2699. Not. 3. quando actus, ex quo fecuta eft læfio, *eft jure nullus*, non debere peti *restitutionem in integrum*, quia tunc habet remedium juris ordinarium, vel vindicationis, vel fimilis, quo dato non debet recurri ad extraordinarium, quale eft restitutio in integrum (intellige tamen fecundùm dicta *n. 2693.*) fi autem *probabiliter* dubitetur de nullitate actus, læsus offerre debet libellum *alternativum*, feu petere *sub difjunctione*, ut vel actus ille declaretur nullus; vel fi mero jure valeat, in integrum restituatur, ex *c. constitutus, h. t.* ubi super fequenti cafu, ex Gregorij IX. decifione, id conftat. Cafus autem eft: quidam conjuges, Guilielmus, & Anna, quasdam poffeffiones habebat *communes* (videlicèt ipsis communiter donatas, aut ex communi pecunia emptas) mortuâ Annâ, Guilielmus poffeffiones illas vendere volens, emancipavit duos ex eadem Anna natos, Guilielmum, & Ignatium, ut venditioni confenfum præbere poffent. Poft factam venditionem fratres illi supplicabant Gregorio XI. Pontifici, ut *vel contractum illum irritum declararet; vel* (cùm adhuc exiftant intra tempus ad petendam restitutionem in integrum jure indultum) tum quoad partem ex materna hæreditate ad fe pertinentem, tum quoad alteram partem, quam juxta municipalem confuetudinem, tanquam proximi confanguinei, intra diem vel annum, oblato eodem pretio, retrahere potuiffent, fed facere omiferunt; in integrum restituerentur; quandoquidem in utroque horum graviter læfi fuerunt. His relatis, mandavit Papa, *fi ea vera fint, ut dicta venditio quoad partem eam, qua dictos fratres contingit, irrita pronuntietur, fi debitis juris solemnitatibus destituta fuerat: fi autem debita solemnitas in-*

tervenerit, sed eos laesos esse constiterit, tam super sua, quam super paterna portione, Apostolica auctoritate in integrum restituantur; dummodo pretium, uti promittunt, emptori, vel hæredibus ejus refundant. Advertendum præterea, quod restitutioni pendendæ ex causa metus, aut doli præscriptum sit brevius tempus, illi scilicet tempus unius anni; huic, biennij, ut patet ex ff. & C. de his, quæ vi & dolo.

ARTICULUS III.

An restitutio in integrum sæpius peti possit?

2700. **I**n c. fin. h. t. dicitur, restitutionem super aliqua tantum semel peti solere. Nam semel rejecta, non petitur iterato cum effectu, cit. c. fin. Nemo enim super eadem re bis experitur, nisi subit nova causa, quæ emerfit. Sensus verborum hujus capituli est: si Ecclesia contra latam sententiam non appellavit, sed restitutionem in integrum petivit, & repulsa est, iterum in alio judicio restitui non debet, nisi ad petendam appellationem. Si tamen nova causa emergat, videlicet novæ defensiones ostendantur, tum simpliciter ei, cognita causâ, restitutio concedi poterit; ex hoc colligitur non sic indefinitè negari, etiam secundam restitutionem in integrum, ut in nullo casu concedatur, prout etiam constabit ex seqq. Hinc: circa præsentem quæstionem, notandum, duplici modo posse restitutionem secundo peti. Primo, postquam semel petita quidem est, sed à Magistratu denegata; secundo modo, si semel impetrata est restitutio, at quia postmodum videtur impetrans per hanc ipsam restitutionem læsus esse, ideo petit iterum contra hanc ipsam restitutionem restitui: his præmissis: R. 1. si restitutio denegata fuit, & sententia transit in rem judicatam, non amplius dari restitutionem in eadem causâ ab eodem Judice, nisi, quoad negligentiam omissæ appellationis, quæ denegata restitutione faciendâ fuisset, L. 1. C. sæpius in integrum restitutio postuletur; ibi si post sententiam Proconsulis contra vos latam, desideratis in integrum restitui, nec obtinuistis; frustra rursus, ut ea quæstio in integrum restitutionis agitetur,

desideratis. Appellare enim debuistis, si vobis sententia displicebat: sed si adhuc in ea ætate estis, ecce subveniri solet, appellandi jus vobis restituimus? Resp. 2. si negata restitutione petatur secundo restitutio propter novas defensiones, seu probationes adducendas, concedi posse restitutionem in eadem causâ, L. 2. C. si sæpius & c. ibi: quamquàm Curatores pupillæ victi sint, cum in integrum pupillam restitui desiderabant: cum tamen novis defensionibus instrui posse dicas, adeant Curatores uxoris tuæ Judicem, & petant, ut causas in integrum restitutionis agant; & L. 3. C. eod. ibi: in una, eademque causa iteratum in integrum restitutionis auxilium non jure, nisi novæ defensiones prætententur, posci, sæpè rescriptum est. Resp. 3. si restitutio secunda petatur contra priorem restitutionem, regulariter esse concedendam, L. 7. §. 9. ff. de minorib. 25. annis & 9. ibi: restitutus autem, cum se hereditati misceat, ut eam adeat, quam repudiavit, rursus restitui poterit, ut se abstineat; excipe calum, qui habetur L. fin. §. 6. C. quæ liberis in potest. constit. sic Haunold. tom. 1. tr. 2. a. n. 467.

ARTICULUS IV.

Quæ requirantur ad restitutionem in integrum?

2701. **R**esp. requiri 1. ut actus, ex quo quis restituendus est, fuerit jure validus. Id verum est, cum determinatè petitur annullatio contractus. Caterùm, ubi dubium est de valore actus, non aliud requiritur, quam ut metum, vel læsionem passus, cum rem suam quarit, in libello alternativè petat, aut contractum jure nullum declarari; vel, si jure valuit, rescindi; ut dicitur c. constitutus, 8. h. t. Abbas hic n. 9. Requiritur secundo, quod in judicio vel manifestè constet de læsione; vel ea legitimè probetur, quando quis restituendus est; non ex certa causâ, & in edicto Prætoris enumerata; nimirum vi, metu, dolo, ætate, absentia; sed ex causâ incerta, & clausula generali: si qua iusta causa, ut habetur L. 1. in fin. ff. ex quibus causis. Si autem petas, an hic sufficiat probatio læsionis, facta per juramentum læsi? Resp. negativè ex c. super eo.

de his, quæ vi. Nam talis probatio tantum sufficit, quando læsio provenit ex alterius delicto, v. g. metu injustè incusso; tunc enim præsumptio est contra delinquentem, & lex in odium ejus admittit læsi juramentum.

Requiritur 3. ut læsio sit gravis, & notabilis; in modicis enim non conceditur hoc juris remedium, L. scio, 4. ff. h. t. c. penult. junct. gloss. v. enorme, de rebus Ecclesie non alienand. Abb. inc. 1. n. 2. de restit. in integr. Nam in his, quæ contra jus commune conceduntur (qualis est restitutio in integrum) de modicis non curatur; Bartolus in L. scio, ubi ait, *nimum dici secundum magnitudinem rei*, nimirum cum respectu ad totum. Hinc, si justum pretium prædij v. g. sint 100. floreni, & illud vendidisti 980. læsio in 20. respectivè ad totam summam, parva est: si verò justum pretium sint 100. tantum, & vendidisti 90. læsio in 10. est magna, scilicet respectivè ad summam 100. sic Abb. in c. 1. hic n. 8. Molin. de just. D. 273. n. 9. Ex hoc inferitur, ad concedendam restitutionem in integrum non requiri, ut læsio enormis sit, & tanta, ut dimidium justij pretij excedat. Nam in hoc casu læsus juvatè potest ordinario juris remedio; L. 2. C. de rescindenda vendit. & cap. cum dilectus, de empt. quia tamen etiam hoc casu, si cum dicto remedio concurrat beneficium restitutionis, communiter res melior fit, & hoc beneficium pinguius est, cum Reus conventus dicto remedio ordinario; habeat electionem reddendi rem, vel supplendi pretium, non autem in beneficio restitutionis; ideo si læso id magis expedit, quam illud, valde probabile est, etiam in hoc casu peti, & concedi posse beneficium restitutionis; Covarruv. lib. 1. var. resol. c. 3. nu. 11. §. tertio hinc deducitur.

ARTICULUS V.

Quibus in specie concedatur restitutio in integrum?

2702. **R**esp. concedi 1. minoribus (qui scilicet 25. annum necdum compleverunt) sive ex contractu, sive ex alio actu notabiliter læsi sint, vel decepti; habetur L. 1. ff. de minoribus; idque propter infirmam eorum ætatem, multis captionibus, & insidijs aliorum expositam. Dixi minoribus, nimirum, utriusque sexûs;

etiamsi sint Patres, vel filii familias; esto contraxerint cum auctoritate Patris, Tutoris, vel Curatoris, aut etiam decreto Judicis. Nam hæc faciunt solum, ut contractus sit jure validus; non autem excludunt beneficium restitutionis, ut patet ex dict. L. 1. cum seq. & tenet Lessius l. 2. de Just. c. 12. n. 63. Idem habetur c. constitutus cit. ubi hæc restitutio extenditur. 1. etiam ad lucrum cessans; ut notat Pirhing in c. constitutus, n. 8. secundò etiam ad jus retrahendi bona suorum consanguineorum, extraneo, vel remotiori cognato vendita, modò intra annum, & diem, à tempore contractûs, seu venditionis, illa ad se quis revocet, deposito pretio æquali; & de consuetudine loci vigeat ejusmodi retractus; ita Pirhing cit.

2703. Resp. 2. hoc beneficium restitutionis etiam concedi Ecclesie; sicut minori, c. Requisivit 1. h. t. ubi Alphanensi Episcopo quaerenti; quid agendum de possessionibus Laicis, sub modico censu concessis; respondit Alexander III. noveris, quòd, si Ecclesia laesa est, & manifestè apparet detrimentum ipsius (cum Episcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat, & Ecclesia jure minoris debeat semper illa servari) quæ in damnum ejus data constiterit, ad ipsius convenit jus, & proprietatem redire. Providendum est tamen, ne, si fortè coloni possessiones illas expensis, ac labore suo, reddiderint meliores, sumptibus, quos bonâ fide fecerunt, non debeant defraudari; & c. auditis 3. eod. ubi dicitur, quòd Ecclesia laesa in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionem in integrum, non obstante termino juris probationis exclusivè. Et restitutionem petere potest, non solum contra privatum; sed etiam contra Ecclesiam. Modo manifestè constet, vel legitime probetur (quod semper requiritur, ut hic dicitur) notabilis, & magna læsio. Nam Ecclesia Minorum jure gaudet, ut hic dicit Alexander III. & quamvis c. 1. solum loquatur de contractu censuali propriè dicto (ut notat Pirhing hic n. 19. §. itaque) in quo dominium rei tam directum, quam utile, atque aded plenum transfertur in alterum, cum onere pensionis annuæ reservata priori Domino, juxta L. ult. C. de rerum permut. ubi dominium non amplius redit, etiam omisâ multis annis cæ solu-

solutione pensionis, quod non contingit in contractu emphyteutico (quo solum transfertur dominium utile, cum onere solvendi pensionem annuam directo Domino; qua per biennium non soluta, redit ad Dominum proprietatis, ut dicit Abbas in c. *Requisivit* n. 7.) quia tamen ratio factæ decisionis, ibi expressa, generalis est (scilicet quod Episcopo non liceat Ecclesie sue conditionem facere deteriore, & Ecclesia jure minoris semper illa servari debeat) ideo ad omnes contractus extendi debet, ut notat Abbas, *hic*, not. 1. cum Fagnan. *ibid.* n. 2. Hoc beneficium restitutionis concessum Ecclesiis extende etiam ad omnia loca pia, ut Collegia Clericorum; Religiosorum, Hospitalia, & Confraternitates, seu Congregationes, quæ ad pietatem, & religionis augmentum pertinent; si auctoritate Episcopi fundata, & erecta sint. Nam omnia privilegia Ecclesiis concessa, etiam ad illa extenduntur, L. *omnia* 24. C. de Episcopis, & Clericis. Et ita tenet Abbas in c. 1. h. t. n. 15. Collegium autem Studiosorum non gaudet hoc beneficio, tanquam locus pius; sed, quia in eo multi minores esse solent, ut docet Abbas *loc. cit.*

2704.

Not. præterea, beneficium restitutionis, concessum Ecclesiis, intelligi pro casu, quo læduntur in bonis, quæ manent ipsius Ecclesie; non autem si lædantur personæ Ecclesiasticæ in proprijs ipsarum, aut juribus ad personam pertinentibus; ac ipsis etiam redditibus Ecclesiasticis; quia tunc cessat communis, & publicus favor Ecclesie; Molin. de just. D. 574. n. 2. Not. 2. dicta n. 2703. intelligi de Ecclesiis non tantum extructis, sed etiam extruendis, quarum saltem ædificatio cœpta est; Layman in c. 1. n. 3. h. t. in 6. Hinc si 1000. floreni v. g. Ecclesie legati sint, de quibus tamen in judicio litigatum fuit, & appellatio, protestatione interposita ab executore, per negligentiam deserta sit, tum nomine talis Ecclesie restitutio in integrum peti poterit. Vid. Layman *loc. cit.* Nam sicut, qui in utero est, jam habetur pro nato, ubi de illius commodo agitur L. 7. ff. de stat. hom. sic dicendum de tali Ecclesia.

2705.

Resp. 3. quod etiam *Respublica* Minorum jure gaudeat, & ideo habeat beneficium restitutionis in integrum. Hinc si Reipub. Procurator in ejus bonis deceptus

fit, in integrum illa restituitur L. *Respublica*, 4. C. quibus ex causis Majores. Per *Respublicam* intellige quamlibet communitatem, etiam Oppidum, vel pagum, si habeat bona communia, quæ per aliquos, nomine Communitatis, administrantur; non autem, Collegia opificum, mercatorum, &c. quia illorum; non istorum bona per administratores, sicut bona Minorum per Curatores, reguntur; sic Molin. D. 174. n. 4. apud Pirhing n. 15.

Resp. 4. quod etiam Majoribus quandoque beneficium restitutionis in integrum concedatur, si adsit justa causa, ultra læsionem; ut abientia, causâ Republicæ, detentionis in vinculis, vel hostium potestate, justî erroris, seu probabilis ignorantia, &c. ut habetur toto ferè titulo (quibus ex causis Majores; & patet ex L. 1. ff. eod. ubi Prætor enumerat causas, ob quas illis concedit restitutionem, & addit: & si qua alia justa cause mihi videbitur; constat etiam ex c. ex literis 4. h. t. ubi dicitur, quod restitutio ex justa causa, etiam Majori, est concedenda, dummodo justa causa petendi probetur; si autem non probatur plenè, vel semiplenè, conceditur restitutio in causa favorabili.

2706.

Not. tamen beneficium concessum Minoribus, & Ecclesiis, majus esse concessum Majoribus. Illis enim succurritur, licet eorum culpâ, vel injuriâ læsio intervenerit, modò verè læsi sint, esto alia causa non sit; his verò non, nisi simul sit alia causa justa. 2. Illi restituuntur sic exigente officio Judicis; isti non, nisi ad instantiam partis; sic Abbas in c. ex literis h. t. n. 11. Layman *Theol. moral.* l. 3. l. 4. c. 11. n. 6. Sed reverà, si causam justam habeant, ex qua provenit læsio, etiam jure his debetur, ut expressè dicitur L. 1. C. quibus ex causis Majores, ibi: jure desideras; si quis scilicet læsus est, quia abfuit ob negotium Principis.

Resp. 5. quod præter hæcenus dictos, interdum etiam concedatur restitutio in integrum rudibus, & imperitis jurium; qui scilicet non potuerunt consulere intelligentes, ut militibus versantibus in expeditione, rusticis, mulieribus, &c. ita

Molin. D. 574. n. 5.

* * *

ARTI.

ARTICULUS VI.

Qui sint casus in specie, pro quibus minoribus, vel Ecclesia conceditur restitutio in integrum?

2707. **R**esp. etsi generaliter illis concedatur in omnibus casibus, & actibus, in quibus illi tam intra, quam extra iudicium graviter læsi sunt, ut pat. ex dictis: aliquos tamen speciales casus iure exprimi, de quibus breviter in sequentibus. Quare primus est, si læsi sint, in contractu venditionis, vel emptionis quoad substantiam (ut si absolute loquendo non expediebat eum contractum institui) tum officio Iudicis in totum rescinditur contractus, & læsus actionem habet adversus quemlibet rei alienatæ possessorem, L. in causa, 13. q. interdum ff. de Minoribus: si verò læsio sit tantum in quantitate pretij, v.g. minoris vendidit, tum in emptoris electione est, reddere rem recepto pretio; vel, servare rem, & supplere defectum pretij. Si verò minor majoris emit, contractus eodem modo non rescinditur, sed pretiū ad æqualitatē reducitur; non enim plus concedendum est, quàm quantum læsus est.

2708. Secundus, si minor, vel Ecclesia læsa sit propter negligentiam Tutoris; vel Procuratoris in iudicio; ut si contra ipsam lata etiam definitiva sit sententia; quia Procurator neglexit producere probationes; vel exceptiones necessarias. De Minoribus constat ex L. etiam in his. 3. c. si Tutor vel Curator intervenerit: & de Ecclesia ex c. cum venissent 2. h. t. Universaliter autem nota, cum alicui sit restitutio adversus alterum, hunc etiam debere servari illæsum, & non fraudari suo pretio, vel sumptibus factis, ut dicitur cit. c. Requisivit. Not. autem ex c. cum venissent cit. 1. Ecclesiam, in dicto casu restitui contra sententiam definitivam, ut patet ex verbis ibi: adversus sententiam dictorum Iudicum (erat autem definitiva) restitutionem concessit. 2. esse tunc in arbitrio Ecclesiæ, si Procurator sit solvendo damnum, vel petere ab hoc satisfactionem; vel restitutionem in integrum adversus male acta per ejus negligentiam; sic gloss. in cit. c. V. restitutumus, arg. L. 3. C. si Tutor, vel Curat. Sed hoc Pirhing cit. n. 19. not. 2. ex Bartolo, L.

Tom. I.

cum mandato 23. ff. de Minoribus, limitat, si sit Procurator necessarius; non voluntarius, seu liberè assumptus. Idem dic, si Minor læsus sit ob negligentiam Curatoris; si verò ob negligentiam Procuratoris, tunc, si is solvendo sit, non potest prius petere restitutionem adversus acta, nisi prius agat contra Procuratorem, L. mandato, cum gloss. V. audiri junct. gl. margin. Molin. D. 573. num. 5. Abbas in cit. c. num. 20.

Tertius est, si læsus sit minor, vel Ecclesia propter negligentiam propriam. De primo habetur L. minor, 36. ff. de minoribus, de secundo, in c. auditis h. t. ibi: quia tamen utraque pars necessariam probationem omisit. Not. autem 1. quòd etiam contra Ecclesiam, sicut contra Minorem, currant termini peremptorij, seu exclusivi probationum; colligitur ex c. auditis, cum Abb. n. 6. unde adversus eos negligentes non restituitur, nisi exinde vel damnum, vel lucrum amittat; Abb. cit. n. 16. arg. L. auxilium, 37. ff. de Minoribus; sed hæc intellige de jure communi; secus per beneficium restitutionis, ut dicitur c. coram 7. h. t. cum enim inter Archiepiscopum Toletanum, & Archiepiscopum Bracharensem coram Innocent. III. lis contestata esset super jure Primatiæ: Papa eam quibusdam Iudicibus commisit, qui partes ad sententiam accipiendam remiserunt ad Sedem Apostolicam, termino peremptorio assignato, intra quem se cum actis, & omnibus monumentis Apostolico conspectui præsentare deberent; sed non nisi post elapsum terminum, & longam expectationem comparuerunt coram Honorio III. successore Innocentij, Procuratores Ecclesiæ Bracharensis; necdum afferentes testium depositiones, & monumenta; ideòque aliam dilationem instanter postulantes:

Cum autem Pontifex interloquendo dixisset, dilationem negandam esse, tunc Procuratores restitutionem in integrum, ad causæ instructionem exhibendam, Bracharensi Ecclesiæ petiverunt, exhibentes super hoc mandatum speciale. Id verò Pontifex usque ad octavam Pentecostes concedendum esse iudicavit.

Ex hoc enim clarè sequitur, quòd termini judiciales etiam Ecclesiis, & Minoribus ligent, ita, ut neque hi, neque illæ post

2709.

2710.

LII

perem-

peremptorium audiantur; conceditur tamen illis restitutio in integrum. Unde colliges 1. ut Ecclesia læsa restituatur propter omiffam probationem necessariam, sufficere, si hæc sola probetur, vel constet; patet ex c. *auditis*, ibi: *quoniam utraque necessariam, ut asserit, probationem omisit*; colliges 2. ut Ecclesia læsa restituatur propter omiffa privilegia, ea prius, quàm detur restitutio, exhibenda esse; ex cit. c. ibi: *inspectis privilegijs*; ne scilicet allegentur in fraudem; colliges 3. Ecclesiam læsam restitui etiam contra aliam Ecclesiam; pat. ex cit. c. ibi: *utramque restituimus reliquam*. Colliges 4. præscriptiones judiciales etiam contra Ecclesiam, vel Minorem currere; hinc si elapso termino peremptorio ad probandum statuto, probationes non adferant, non amplius admittuntur, nisi per beneficium restitutionis, pat. ex c. *coram*, & c. *auditis*, cum Abb. ibi: n. 3. & L. 1. C. *si sapius in integr. restitutio postuletur*. Dixi judiciales; nam præscriptiones, seu termini peremptorij extrajudiciales, non currunt ipso jure, contra Ecclesiam, vel minores, excepta præscriptione 30. vel 40. annorum, L. *ult. in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria*.

Colliges 5. quòd, cum Procurator Ecclesiæ petit principaliter restitutionem in integrum, non admittatur; nisi habeat speciale mandatum, L. *illud 25. §. si talis, ff. de Minoribus*; secus, si petat incidenter; gl. in c. *suscitata h. t. V. postulavit*; tunc enim non requiritur ullum speciale mandatum. Colliges 6. quamvis unâ viâ prohibitum aliquid alicui, non debeat regulariter admitti aliâ viâ, juxta Reg. 84. de Reg. jur. in 6. tamen in isto casu, quo Ecclesia jure communi non admittitur ad probandum, ut dixi n. 2709. quid speciale est, ut admittatur per restitutionem; ita gloss. fin. in c. *coram*, supr. cit.

2711. Quartus casus est, quo minori, vel Ecclesiæ conceditur restitutio in integrum, etiam contra latam sententiam à Pontifice, vel summo Principe, habetur c. *Tum ex literis 5. h. t.* Ex hoc c. colliges 7. licet contra sententiam Papæ, vel alterius Principis appellari non possit, c. *cuncta 9. q. 3. L. 1. ff. à quibus appell. non licet*: posse tamen à læso contra eandem ex justa causa peti restitutionem in integrum in defectu

medij ordinarij, scilicet appellationis; vel rescissione sententiæ, implorando gratiam, & allegando enormem læsionem. Ex hoc colliges 8. restitutionem in integrum contra sententiam Papæ, ne quidem Ecclesiæ concedi posse à Cardinali Legato; sed ad eundem esse Papam; ut constat ex cit. c. *Tum ex literis*. Restitutio enim in integrum contra sententiam tractari debet coram Superiore illius, qui sententiam tulit, L. 1. C. *ubi*, & *apud quem cognitio*: inferior enim non potest rescindere sententiam Superioris, Clem. 2. de elect. & Abb. *hic n. 2.* hinc Vicarius Generalis Episcopi non potest aliquem restituere contra sententiam Episcopi. Colliges 9. si petatur restitutio in integrum contra sententiam definitivam Judicis, tum utraque parte præsentem, litis contestationem fieri debere, & postea cognosci, aut, nec ne concedenda sit restitutio? quod, si judicatur pro concessione, posse, si partes petant, ad causam principalem denuo cognoscendam procedi. Rationem hujus dat Pirhing cit. n. 26. not. 4. Colliges 10. Principem posse concedere restitutionem in integrum, etiam contra sententiam bis confirmatam, pat. ex c. *Tum ex literis*; hinc licet tertio appellari non possit contra sententiam latam, & confirmatam, L. *unic. C. ne liceat in una*; & c. 5. *sua*, 65. de appellat. potest tam supplicari, ut causa bis judicata, denuo cognoscatur, & errore reperto, rescindatur; Abbas in cit. c. n. 4. & 5. ubi textus habet: cum & secundum jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt; quocirca mandamus, &c.

Colliges 11. per restitutionem in integrum, regulariter, & ordinariè suspendi executionem sententiæ latæ, c. *suscitata 6. h. t. L. unic. C. de in integrum restitutione postulata*; nisi adsit præsumptio, quòd malitiosè illam petat ad impediendam executionem; tum enim proceditur ex æquitate, & sententia statim executioni mandatur, cautione fidejussoriâ, vel pignoratitiâ præstita ab eo, pro quo sententia fertur, quòd omnia reddet petenti restitutionem, quæ interim insumpsit causâ hujus sententiæ, sin illi causa adjudicabitur; sic c. cit. Dixi, regulariter. Nam si executio sententiæ revocari non possit (ur,

(ut, quia damnatus, relegendus vel in carcerem detrudendus est) postulata restitutione, non fit executio sententiæ etiam præstita cautione; quia tunc fieri amplius non potest restitutio.

2713. Totum hoc confirmatur ex ipso casu in *cit. c. suscitata*: nam, cum inter Episcopum Burgensem, & Monasterium Oviense controversia esset super quatuor articulis, & quibusdam decimis, quæ Monasterio per transactionem acquisitæ dicebantur: ea denique ad sedem Apostolicam delata est; ubi Innocent: III contra Monasterium sententiam tulit.

At cum Procurator Monasterii, ad probandam præscriptionem, tam super quatuor articulis, quam super decimis restitutionem in integrum petisset, eam Papa concedendam esse iudicavit, hac conditione, ut lata sententia prius executioni mandetur; Episcopus autem cautionem idoneam præstet, si Monasterio causa adjudicata fuerit, quod omnia, quæ occasione sententiæ obtinuit, restituere velit. Ita enim utrique parti, ad avertendas malitias hominum, provisum erit; ut nec effectus sententiæ in damnû Episcopi impediatur; nec, executio sententiæ in Monasterij detrimentum redundet.

2714. Colliges 12. dicta *nn. 277*. etiam extendi ad Majores 25. annis, si adsit causa justa, *c. ex literis h. t.* Ex quo colliges 13. cum quis dubitat, an possit appellare: eum posse petere sub conditione (scilicet in defectu medij ordinarij) mediû extraordinarium restitutionis, vel supplicationis. Nam, ut habet Rubrica illius capituli, restitutio ex justa causa, etiam Majori est concedenda, dummodo justa causa petenti probetur. Colliges 14. quod Minor, vel Ecclesia possit petere restitutionem in integrum adversus sententiam, etiam in casu, quo posset appellare; quia illud medium est pinguius, & facilius. Abbas in *cit. n. 13*. Excipe 1. nisi sententia foret nulla; tunc enim etiam illis utendum foret remedio ordinario, Abb in *c. tum ex literis n. 18*. Excipe 2. Majores; his enim non competit in casu remedij ordinarij, extraordinarium, *L. in causa. ff. de Minoribus*; nisi adsit justa causa (v. g. quod circumventi sint) intellige plene probata, secus si tantum semiplene, v. g. per juramentum, vel unum testem, excipe nisi sit causa favora-

Tom. I.

bilis, v. g. Matrimonij; sic Pirhing *cit. nu. 32. not. 6.* & habetur *cit. c. ex literis*.

Colliges 15. per supplicationem Principi factam contra sententiam, non suspendi ejus executionem, ut diximus de restitutione; hæc enim inniitur juri, & habet gratiam, ab eo annexam, illa verò soli gratiæ; Abbas in *c. suscitata, n. 10.*

2715. Colliges 16. quod, si Ecclesia petijt restitutionem in integrum, & hæc illi denegata sit, in alio judicio restitui non possit, nisi ad instituendam appellationem omisissam; excipe, nisi novæ defensiones emergant, habetur in *c. beneficio, h. t.* Et ratio est, quia sententia, lata super restitutione in integrum, transit in rem judicatam, etiam contra Ecclesiam, & Minorem, nisi intra decennium ab ea fuerit appellatum, *c. coram. cit. & L. 1. C. si sepius in integrum restitutio & c.* Ex hoc. Colliges 17. quod, licet non restituatur adversus negatam restitutionem, restitui tamen debeat ad appellandum contra sententiam negatæ restitutionis, à qua non appellavit, habetur *c. beneficio cit.* sic enim adest nova causa restituendi; de quibus plura *n. 2700.*

Not. autem 1. quod tempus appellationi præfixum (intellige de præscriptione judiciali, non temporali) currat etiam contra Ecclesiam, & Minorem. Hinc si eo neglecto velint appellare, non admittuntur nisi per restitutionem in integrum ad appellandum, *c. beneficio, & L. C. si sepius restitutio*. Not. 2. Judicem, qui debet cognoscere de causa restitutionis ad appellationem omisissam, posse esse non tantum eum, à quo, sed etiam ad quem appellandum erat; Bart. in *L. 1. cit. n. 3.* sed limita, si sit absolutè Superior; non autem, si tantum pro aliquo casu, ut est Archiepiscopus in casu subditorum sui Suffraganei.

ARTICULUS VII.

In quibus casibus non concedatur Minoribus restitutio in integrum?

2716. Varijtales casus jure expressi numerantur. Primò: si Minor, major factus, ratum habuit, quod tanquam minor gessit, *L. 1. & 2. C. si major factus ratum habuit*. Sic enim videtur huic beneficio renuntiare, tanquam favori sibi principaliter concessio; intellige, si contractus

LII 2

tractus

tractus fuit mero jure validus; secus si irritus ob defectum. Secundò non restituitur contra læsionem, si, ut alter contraheret, aliàs non contracturus, simulavit se majorem, L. 2. & 3. C. si minor se majorem. Nam *deceptis*, non autem *decipientibus*, succurritur, L. 2. cit. excipe, nisi alter sciverit, quòd hic se mentiatur majorem, L. de tutela, 7. eod. vel nisi se minorem dixerit errore, vel alterius dolo, L. 1. & 3. C. eod. Tertio non restituitur, si minor habuit à Principe veniam ætatis, L. 1. C. de his, qui veniam ætatis; intellige de *venia*, quæ effectum habet; de quo Pirhing *hic nu.* 42. Quarto etiam non restituitur, si læsus est post contractum cum debita prudentia celebratum ex superveniente casu fortuito; non autem ob imbecillitatem, L. verum, 11. §. sciendum ff. de minoribus; sed intellige de casu post contractum cum debita prudentia gestum, & ex post facto. Nam si minor ex solutione sibi facta, vel mutuo ipsi dato, etiam cum Tutoris autoritate, læsus est (ut quia pecunia in solutum, vel mutuo data, perdita sit nimia ejus facilitate, vel etiam culpa) adversus eventum hujus damni restitui debet L. 1. C. si adversus solutionem, L. 1. & 2. C. si adversus credit, L. ait Prator §. sed etsi ei, ff. de minoribus, §. at ex contrario. Instit. quib. alienare licet: quia sic rebus minori datis in ipsa statim solutione, vel mutui datione, exponitur is periculo læsionis, vel mali usus datorum, propter ætatis fragilitatem; excipe tamen, si debitor solverit, jussus à Judice; tunc enim adversus eum non restituitur Minor; gloss. V. securitas, ad. §. at. ex contrario.

2717. Quintò non restituitur Minor *pubes*, si juravit sponte, se ei, quod gessit, non contraventurum, juxta auth. Sacramenta *puberum* C. si adversus venditionem, & L. 1. eod. quod verum est, etsi contractus alioquin sit jure nullus; Pirhing *cit.* n. 441. & constat ex c. cum contingat, & c. quamvis, de jurejur. & c. quamvis, de pact. in 6. hæc probabiliter aliqui (cum Pirhing *cit.* §. quod etiam) extendunt etiam ad im-
puberes pubertati proximos; si dicas: ergo, si Prælatus Ecclesiæ in hujus damnum celebravit contractum, & sponte juravit, non contraventurum observationi contractus ullo juris remedio, tenebitur hoc ju-

ramento? Resp. tale juramentum esse in præjudicium Ecclesiæ, adeoque nullum, c. sicut 27. cap. intellecto 33. de jurejurando. Hinc Prælatus vel debet ipse petere, vel Judex ex officio Ecclesiæ restitutionem in integrum concedere; gloss. V. contractum, in c. 1. h. tit. in 6. & Abbas in c. 1. nu. 16. eod. quia Ecclesia, utpote persona ficta non juravit *personaliter*; secus, Minor.

Sextò minor non restituitur in delictis per dolum; secus, per culpam, commissis, L. 1. C. si adversus delictum; gl. ibi: V. extra venit. Nam *malorum mores infirmitas animi non excusat*, L. 1. cit. non præsumitur tamen *dolus*, si ætate infans, aut infantia proximus sit; septimò, non restituitur adversus omissam, aut à se remissam executionem pœnarum criminalium, L. auxilium, 37. ff. de minoribus, & gl. ibi: V. pœnarum. Nam ea res potius ad vindictam, quàm rem domesticam, vel ejus læsionem pertinet, ut docet Zoësius ff. de minoribus, n. 29. Octavò, non restituitur contra professionem religiosam, si ad eam inductus sit ex falsa causa. Sic enim potius in animæ statu melioratus est; Abb. in c. ex parte, n. 16. de restit. spoliat. Molin. D. 573. num. 8. uti nec ex matrimonio, utpote perpetuo, & indissolubili quoad substantiam: secus esset, si læsus foret in promissa dote; L. unic. C. adversus dotem; vel si læsus esset circa causam matrimonij, aut alia ipsi accidentalibus; Covar. l. 1. resolut. c. 5. n. 8.

Si quæras, an Minor, vel Ecclesia in integrum restituatur etiam contra lucrum cessans? Resp. quòd ita; pat. ex L. ait Prator, 7. §. hodie, ff. de Minoribus, ubi ait Ulpianus: *hodie certo jure utimur, ut & in lucro Minoribus succurratur*; habetur etiam in L. non omnia, 44. ff. eod. item c. constitutus, cit. ut diximus *supr.* Idem habet gloss. in c. auditis, V. restituimus, & Abba. in c. constitutus, n. 5. nam Ecclesia gaudet jure Minoris.

Not. autem 1. restitutionem, contra *damnum emergens*, esse majoris privilegij, quàm restitutionem contra *lucrum cessans*. Nam, cum agitur de damno vitando, restitutio conceditur, si ve res sit integra, si ve nò; in secundo verò non conceditur, quando res non ampliùs est integra, ut si beneficium, cui Minor validè renuntiavit, jam colla-

2718.

collatum sit alteri; Lessius *cit. c. 17. n. 63.* vel hæreditas repudiata à Minore, jam sit distracta à substituto, L. *quod si minor 24. §. Scavola ff. de Minoribus*, Abb. *in c. ex parte 14. de restit. spoliat. n. 15.* Covarr. *l. 1. var. resol. c. 5. n. 2.* Molin. *D. 573.* qui duo postremi in casu, de beneficio, tenent oppositum, putantes, in eo agi de læsione damni emergentis. Si autem dicas: in Spiritualibus, & beneficijs Minor habetur pro Majore, c. *fin. de judic. in 6.* ergo is, sicut Major, in judicio esse potest Actor in his causis, etiam sine Tutore; ergo si læsus sit in tali casu, non restituitur etiam contra damnum emergens. & C. primum enthym. N. secundam conseq. Nam etiam Ecclesia agere potest in judicio, & tamen restituitur, ut habetur *c. 1. §. 2. hic*, & docet Abbas *cit. num. 16.* Covarr. *num. 8.*

Not. 2. etiam Minorem contra Minorem, & Ecclesiam contra Ecclesiam restitui. Primum habetur L. *Verum, 11. §. item quaritur. ff. de Minoribus*; secundum in *c. auditis, de restit. in integr. §. tenet* Abb. *ibi, n. 8.* cum gloss. *fin.* Nec obstat, quòd privilegiatus contra æquè privilegiatum jure suo non utatur, & in ejusmodi concursu, utroque cassato, servari debeat jus commune; Abb. *in c. in presentia 8. de probat. n. 37. §. L. assiduis 12. C. qui potiores in pignore habeantur.* Nam id verum est solum, si par sit utriusque causa; ut, si uterque sit læsus, & certetur de damno vitando; tunc enim melior est conditio possidentis, c. *in pari 65. de Reg. jur. in 6.* hinc si Minor temerè Minori mutuam dedit, quod iste inutiliter consumpsit, Minor creditor contra Minorem debitorem non restituitur in integrum, ut habetur L. *verum, cit.* intellige, si creditor non sit factus inde locupletior: si verò sint tantum in genere privilegiati, & respectu ejusdem causæ non sit par utriusque conditio (ut si unus læsus sit; alter non; vel unus agat de damno emergente; alter de lucro solum cessante) illi potius subvenitur per restitutionem; ita Bartol. *in authent. quas actiones, n. 3. C. de SS. Ecclesiis*, & Abbas *nuper cit.* si autem utraque pars læsa sit, & litigetur ab utraque de jure suo non amittendo, tum in dubio: utri reverà jus competat; utraque interim restituitur, donec de veritate rei judicio constet, c. *auditis, cit.*

ARTICULUS VIII.

Intra quod tempus peti debeat restitutio in integrum?

Resp. sicut Minor non tantum, quam-
diu talis est, sed etiam postea per continuum quadriennium; sic Ecclesia læsa ex contractu, vel Judicis sententia intra quadriennium à die læsionis, non autem postea (nisi ex justa causa) petere potest restitutionem; primum habetur L. *ult. C. de tempor. in integr. restit. secundum, c. Ecclesia, h. t. in 6.* Justa verò causa censetur, si fraus intervenit, quòd minus Ecclesia intra quadriennium peteret, si læsio valde enormis sit, ad quod non requiritur, ut dimidium excedat, &c.

Not. autem 1. quadriennium Minori fluere à completo 25. anno usque ad 29. completum, L. *ult. cit.* Molin. *D. 573.* vel à die, quo venia ætatis obtenta, & intimata fuit, L. 1. *C. de his, qui veniam atat. §. L. ea, qua 5. C. de temporib. in integr. restituit.* Majoribus autem, à tempore, quo cessat justa causa absentia, vel aliud impedimentum legitimum, L. *ult. cit. & gloss. in Clem. Unic. V. à tempore, h. t. Ecclesie demum à tempore factæ læsionis, cit. Clement. §. gloss.* Molin. *D. 574.*

Not. 2. quadriennium, quoad Minores, Majores, & Ecclesiam, restituendam, debere esse continuum, per omnes scilicet dies feriatis, & non feriatis, quibus agere, vel non agere licet. Si tamen unus eorum justè impeditus sit (ut quia pars, contra quam restitutio petitur, in causa est, vi, dolo, vel justo impedimento, ut peti restitutio non potuerit) quadriennium quoad hoc utile est, ut scilicet tempus illud non computetur, sed suppleatur, ut dicitur *cit. L. ult. cum gl. V. vacuam, §. V. excipiatur*; item gloss. *in Clem. cit. V. continuum*, Molin. *D. 573. §. 574. init.*

Not. 3. in dubio, an transactum sit quadriennium? onus probandi incumbere ei, contra quem petitur restitutio, L. *si Minorem 4. C. h. t. Barb. in c. 1. h. t. n. 18.* Molin. *D. 573.* si verò de illo constet, & Minor, vel Ecclesia dicat, *illud de jure non potuisse currere*, probationem his incumbere, patet *ex c. 1. h. t. in 6.* *ibi: nisi probetur*; sicut etiam, si dubitetur, an

contractus celebratus sit infra minorem ætatem?

2721. Not. 4. Ecclesiam, & Rempubicam, propter publicum favorem, (quo carent minores facti majores) etiam post quadriennium, non tantum ad novum quadriennium, sed etiam ad multò longius tempus, ex causa valdè rationabili, extraordinariè Judicis officio restitui. Cæterum, etsi Ecclesiæ concedatur restitutio etiam adversus lapsum temporis, in quo se læsam enormiter asserit, & probat, causaque finiri debeat infra quadriennium continuum; restitutio tamen illa non fit ad aliud tempus, quàm ad id, in quo se læsam probat; habetur *in Clem. Unic. h. t. & gl. hic in casu, & V. lapsum temporis*; pro quo:

Not. 5. cum Ecclesia læsa lapsu temporis restituenda est, à tempore læsionis per continuum quadriennium illi competere jus petendi restitutionem adversus tempus lapsum; tempus tamen, ad quod restituitur, non esse majus, quàm fuerit id, in quo probat se læsam. Et hoc de *quadriennio*, competente restituendo, probabiliter extenditur etiam ad læsiones privatorum ex lapsu temporis, esto tempus læsionis sit minus quadriennio; sic Pirhing *cit. n. 54.*

Not. 6. dicta de restitutione, *contra lapsum temporis*, intelligi, sive tempus lapsum fuerit *judiciale*, sive *extrajudiciale*; quia Clementina *cit. indistinctè* loquitur.

Not. 7. quamvis ad hoc, ut Ecclesia, petens restitutionem contra lapsum temporis, audiatur, sufficiat, quòd affirmet se læsam; tamen, ut petito annuatur, requiritur, ut læsio *probetur*; patet *ex fin. Clem. cit. & gl. ibid.*

ARTICULUS IX.

An concedatur restitutio adversus propriam confessionem?

2722. **C**asus est: Prælatus nomine Ecclesiæ, etiam sine consensu Capituli agens in judicio, vel Procurator Ecclesiæ, per errorem facti, falsus est aliquid, quòd plenè probari non potest; & ex tali fassione læsa est Ecclesia: queritur, an intra quadriennium à tempore fassionis, vel læsionis, petere possit restitutionem contra ta-

lem fassionem? R. affirm. non autem, si post illud; c. *si adversus, h. t. in 6. & gl. ibid. V. confessionem*, & habetur, L. *certum 6. & in pupillo, ff. de confessis. L. si ea causa 9. §. nunc videndum ff. de Minoribus.*

Pro quo not. 1. id procedere etiam in casu fassionis *juratae*, si falsò per imprudentiam Prælati, vel Procuratoris facta sit; sic plures apud Barbof. *in cit. c. n. 3.* idque verum esse, sive fassio facta sit in causa civili, sive criminali; sic idem *num. 4.* Not. 2. eo casu non requiritur, ut probetur error, vel falsitas fassionis, sed sufficere, si probetur gravis læsio; quia alias (cum jure communi quilibet admitatur major, probato errore, post latam sententiam ad revocationem propriæ confessionis, ex illa clausula generali Prætoris (*si qua alia causa justa*) ut habet *gloss. marg. in cit. c. V. confessionem*) Ecclesiæ nullum haberet privilegium quoad revocationem propriæ confessionis.

Dices: Ecclesia potest confessionem suam, ex qua læsa est, revocare, allegando, & probando errorem commissum (intellige *errorem facti*. Nam error juris ordinariè non excusat, L. *error 8. de jur. & fact. ignor.*) ergo non gaudet eo casu restitutione, quæ est medium extraordinarium. R. id, quod ponitur in antecedenti, concedi etiam cuilibet privato, ac etiam post lapsum quadriennij, c. *si adversus, cit. gl. ibid. V. in factò*; dummodo error sit facti, & probetur ante causam finitam, c. *ult. de confess. & gloss. in L. 2. V. qui errat, ff. eod. junct. gloss. marg.* excipe, nisi aliunde sit error notorius, vel Judex ex officio de illo cognoscere velit; tunc enim non requiritur probatio. Hinc C. ant. N. conseq. quia quoad hoc Ecclesia habet privilegium *speciale*, ut constat ex c. *si adversus*, competens *soli Ecclesiæ*, vel *Minori*, sed intra quadriennium.

ARTICULUS X.

Coram quo Judice peti debeat restitutio in integrum?

Resp. ex dictis, quòd *ordinariè* coram Judice illius, contra quem petitur; quia petens hic est quasi Actor: Dixi *ordinariè*; Nam, si contractus est celebratus in

in loco, quo Reus conveniendus non habet domicilium, potest illum læsus convenire coram Judice illius loci; nam ratione contractus, ibi celebrati, sortitus est ibi forum, esto ibi domicilium non habeat; Molin. *D.* 573. Quando autem Ecclesia agit de sua restitutione in integrum contra laicum, potest cum convenire coram Judice proprio, & Ecclesiastico, idque ex favore, & privilegio speciali, ut habetur *c. 1. h. t.* teste Pirhing *n. 60. & c. ult. de reb. Eccles. non alien.* Hoc extendunt aliqui etiam ad casum, quo Clericus minor, læsus in patrimonialibus, vel alijs bonis suis privatis, petit restitui contra Laicum Abbas *cit. in c. 18 n. 18.* sed contrarium probabilius videtur in hoc postremo; quia non gaudent hi ejusmodi *specialibus* Ecclesiæ privilegijs in bonis suis privatis.

2726. Not. autem 1. per *Judicem* hic intelligi *Ordinariam* Judicem, qui administrationem, & jurisdictionem contentiosam, atque adeo imperium mixtum habet; vel ejus delegatum, sive huic causa hæc restitutionis specialiter delegata sit; sive in controversiam ipsi demandata incidenter veniat. Delegati verò à Judice ordinario habentes simplicem jurisdictionem judicandi, seu facultatem judicandi tantum (sicut & arbitri, & ipsi etiam habentes jurisdictionem tantum simplicem, ac voluntariam) de causa restitutionis cognoscere non possunt, nisi incidenter, *c. causa, h. t. l. ult. C. ubi & apud quem &c.*

Not. 2. quod in causa *matrimoniali*, vel *liberali* (ubi scilicet agitur de libertate hominis) aut etiam *criminali*, assumi non possint arbitri; cum tales causæ majores Judices exigant, *c. causa cit. consentiente l. non distinguemus ff. de his, qui arbitr. recep.*

2727. Hinc colliges 1. restitutionem in integrum esse actum imperij meri, vel mixti, qui nobili officio Judicis expeditur, ut tradit Bartol. *in cit. l. ult. n. 3.* Layman *l. 1. Theol. moral. c. 5. n. 7. &c.* Colliges 2. Imperium *mixtum* esse, quod participat de jurisdictione, & imperio mero, *Merum* imperium est quædam summa potestas ad puniendum facinorosos pœnâ incarcerationis, mutilationis, vel capitali ad bonum publicum. *Mixtum*, quod, præter merum, habet etiam alia, quæ sunt

jurisdictionis, & administrationis jurium, licium, ad bonum privatum &c. etiam cum fructu pecuniario. Qui verò habent jurisdictionem tantum in causis minutis, & infimis, dicuntur solum habere jurisdictionem simplicem, & vocantur Judices *pedanei*, ut notat Nebriss. *in vocabul. utriusque juris.* Hinc etiam alia est jurisdictionis, *voluntaria*, alia *contentiosa*: illa in volentes tantum exercetur, ista etiam in invitos.

Collig. 3. etiam ad universitatem causarum, cum jurisdictione contentiosa, posse principaliter cognoscere de causa restitutionis; habetur ex *L. ult. supr. cit.* ibi: *vel si generaliter dati sint Judices.* Collig. 4. Judicem delegatum, etiam Principis, non posse *principaliter* restituere in integrum contra suam sententiam definitivam (seclusa speciali commissione) quia lata semel sententiâ sive bene, sive malè, functus est suo officio, & injurisdictionis cessat, *t. in literis, 9. de offic. Jud. deleg.*

Collig. 5. arbitrum compromissarium non posse cognoscere de causa restitutionis in integrum, nisi mota sit *incidenter*, vel incidat in causam principalem, de qua compromissum est, *c. penul. h. t. l. ult. C. ubi & apud quem &c.* Et quamvis talis arbiter per se non possit restituere in integrum (cum careat imperio, etiam mixto, *L. 1. C. de recept. arbitr. L. ait Praetor, 5. ff. de re judicata*) compromitti tamen potest, ut definiat, eam petendam à Judice, *gloss. in cit. L. ult. v. compromissarios.* Collig. 6. Judicem ordinarium, qui simul habet administrationem, posse contra propriam, non autem Superioris sententiam, in integrum restituere, ut liquet *ex dict. V. Pirhing h. t. n. 86 in fin.*

§. I.

Qua forma peti, & fieri debet restitutio in integrum?

2728. **R**Esp. formam esse, ut intra legitimum tempus, implorato Judicis officio (*L. quod Minor, 24. §. ult. ff. de minoribus*) apud competentem Rei ipsius Judicem, petitio proponatur, causâ legitimè cognitâ & probatâ; atque ita (*L. 1. & fin. ff. h. t. l. ait Praetor, 7. §. non solum, L. verum, 11. §. sciendum, de Minoribus*) præsentem adversario, nisi per contumaciam absit,

absit, præmissa citatione, & litis contestatione, restitutio fiat.

Resp. 2. si restitutio petatur *incidenter* (ut si læsus conveniatur ab altero) eam petendam excipiendo contra læsores, docendoque læsionem suam, adversus quam restitutionem postulat: quia verò hæc exceptio oritur ex actione temporali (scilicet jure petendi directè restitutionem) quod jus tantum quadriennio durat, nec ipsa diutius, quam quadriennio competit.

§. II.

An Ecclesia læsa in alienatione fundi restituatur etiam in fructibus?

2729.

Nimirum non tantum in re principali, ipso scilicet fundo; sed etiam in fructibus interim perceptis, si adhuc extent, vel in se, vel in eo, quo alter factus est locupletior? affirmat Abbas in c. 1. h. t. n. 4. & alij: negant Molin. de just. D. 575. Lessius de just. n. 2. c. 17. d. 10. Layman l. 3. tr. 4. c. 11. nu. ult. & in c. 1. n. 8. h. t. Resp. 1. si læsio fuit in contractu gratuito, restituendos etiam fructus, deductis expensis; si autem in contractu oneroso, & læsio est tantum in æqualitate contractus, seu pretij, tum restituendos fructus solum juxta proportionem diminuti pretij: si demum læsio erat in substantia venditionis (quia scilicet absolutè non expediebat Minori, rem illam alienari) & restitutio fit ex necessitate legis, etiam fructus cum re probabiliter restituendos esse; esto probabilius sit oppositum.

Prima pars (quam tenet Pirhing h. t. n. 27. Wading. de contr. D. 2. d. 6. §. 1. n. 2. Molin. cit. Less. cit. Reginald. l. 25. c. 9. n. 145. Filliuc. tom. 33. c. 4. g. 8. & alij) probatur: quia tunc læsus est non tantum in re ipsa; sed etiam in fructibus; restitutio autem fit in eo, quo quis læsus est. Secunda pars (quam cum Pirhing n. 73. tenent Molin. & Less.) quia sic læsus est solum in eo, quod defuit ex justo pretio; & in fructibus respondentibus quantitati pretij, quod defuerat; restitutio autem fit in eo, in quo est læsio, non in alio. Ergo. Tertia pars (quam tenet Wadingus cit. contra Molin. Less. & Pirhing) probatur ex L. Patri, ff. de Minoribus, ubi hoc a-

perte statuitur. Si minori pretio (inquit lex) quam oportuit, vendidit adolescens, emptor juberi debet, prædia cum fructibus (loquitur de jam perceptis, ut habetur paulò ante) restituere; juvenis autem eam ex pretio reddere, quatenus ex ea pecunia locupletior est. Et ita etiam tenent communiter Doctores utriusque juris, ut videri potest apud Wadingum cit.

Dices. 1. Emptor in eo casu fuit verè Dominus empti; ergo verè fecit fructus suos, quos interim percepit; ergo injustè jubetur eos restituere. R. N. ult. conseq. quia etiam fuit dominus rei, & tamen non est injustum, quòd jubeatur eam restituere. Deinde dici potest, fuisse dominum dominio debili, & revocabili; non firmo.

2730.

Dices 2. ideo, cum jubetur restituere rem, nihil injustum jubetur, quia pro vicissim illi redditur pretium; sed pro fructibus nihil redditur; ergo. Resp. dist. ma. si id Judex faciat, ex jurisdictione propria, C. si auctoritate legis, N. causalem. Nam tota ratio justì præcepti tunc est auctoritas juris, non rei compensatio per pretium; hinc C. min. dist. conseq. ergo cum jubetur ex jurisdictione propria Judicis, fructus reddere, injustum jubetur, trans. cum auctoritate juris. N. conseq.

2731.

Hinc nota, quòd sicut jus sine ulla injustitia potest præscribere certam solennitatem in alienatione rerum, Minoris, vel Ecclesiæ, qua non servata emptor teneatur rem reddere cum fructibus perceptis; ita etiam possit sine ulla injustitia permittere, ut earum dominium transferatur servatis solennitatibus, fructusque ex illis percipiat, ac retineat, donec Minor se læsum sentiens per Judicem eos repetat. Sic Layman, & Lessius nobis contractij fatentur, quòd possit quis hæreditatem consequi ex testamento minus solenni, eamque retinere, ac fructus inde percipere, donec eam hæres ab intestato cum fructibus per Judicem repetat.

Ne autem propter hæc quis terreatur à contractibus cum Ecclesia, vel Minore celebrandis, metu restitutionis etiam fructuum; L. quod si Minor, §. 1. ff. de Minoribus cautum est, ut non semper concedatur, sed omnia ad bonum, & æquum redigantur. Hinc si fructus ab emptore, bona fide percepti, non amplius extant; nec

2732.

nec

nec ex iis emptor factus est ditior, ad eorum restitutionem Minori non tenetur; secundò, si expensas fecit, & hæc compensari ipsi debent cum laboris æstimatione, ut dixi alibi; imò etiam, si damnum grave passus esset, quòd interim pecuniã suã caruerit.

Quarta pars etiam probatur: quia nulla lex datur, jubens restitui omnes fructus in eo casu. Nam lex, citata per adversarios, loquitur solum de læsione *ex inæqualitate contractus, & pretij*. Ubi etiam nos concedimus juxta quantitatem pretij, quòd defecit, restituendos esse fructus interim perceptos. Ratio autem majoris probabilitatis est in eo, quòd restitutio non datur, nisi ad ea, in quibus est læsio; sed læsio est tantum in fructibus, qui respondent pretio, quòd defuit; nam reliquos fructus, & rem compensat datum pretium; ergo.

§. III.

Qualiter servari debeat æqualitas dati, & accepti, concessa læsio restitutione in integrum?

2733.

Quæstio est, an, cum sit restitutio in integrum, & v. g. emptor Minori fundum reddere debet, Minor vicissim, præter pretium, emptori etiam debeat solvere *expensas* necessarias, & utiles cum æstimatione laboris, consideratas secundum se, & absolutè; an verò cum respectu ad meliorationem, quæ inest rei, dum restituitur? Resp. vel valor meliorationis, tempore restitutionis faciendæ, est minor valore expensarum, vel major? si minor? sufficit solvi valorem meliorationis; si major? sufficit solvere æstimationem expensarum, & laboris. Primum habetur in *L. fundo, 38. ff. de rei vindic. gloss. ibi: V. plus pretio*; Abb. in *c. 1. h. t. num. 4.* Molin. *D. 375.* & ratio est, quia aliàs restituendus de novo læderetur; & emptor sibi imputare debet, quòd fecerit majores expensas, quàm ostendat fructus. Secundum habetur *cap. 1. h. t.* ubi dicitur, quòd ei, contra quem petitur restitutio, refundi debeant *sumptus bona fide facti*; non autem *meliorationes*. Et ratio est, quia melioratio rei est accessoria ipsi rei: ideoque re restituta, & ipsa restitui debet,

Tom. I.

modò indemnis servetur alter, reddendo illi valorem expensarum laboris &c. Layman *in cit. c. 1. n. 7. h. t.*

Hæc responsio procedit etiam in alijs restitutionibus, quæ v. g. fiunt per rescissionem alienationis ob læsionem ultra dimidium in justo pretio, etiam ab eo, qui dominium utile tantum habet in re, quam melioravit, quales sunt Vasallus, emphyteuta, fideicommissarius &c. Molin. *D. 365.* Excipe tamen, si ex consuetudine recepta in aliqua provincia, melioramenta secundum valorem, quem habent tempore restitutionis, solvantur, & restituantur, sive is major, sive minor sit valore expensarum, & æstimationis laborum.

ARTICULUS XI.

Quis sit effectus restitutionis in integrum?

Resp. quòd, cum minor, vel Ecclesia restituitur, etiam iis, contra quos restituantur, reponantur in pristinum statum, *L. ergo, 22. §. sicut, ff. de minorib.* Hinc si ob læsionem in venditione restituantur contra emptorem, reddere debent pretium emptionis, quatenus probatur verum in utilitatem læsi, qui restituitur, *L. pradiorum, 10. C. de prædijs minor.* & expensas omnes necessarias, ac utiles ab emptore in rem emptam bona fide factas, una cum laboris æstimatione, ac melioramentis, *c. fin. h. tit. L. intra, 99. junct. gloss. V. expensas, ff. minorib.* secus est de expensis voluptatis causã factis; *L. sine 32. §. item respondit, ff. de administr. Tut.* Nec is, contra quem restitutio facta est, prius tenetur rem læso reddere, quàm sibi reddita sint hætenus enumerata Abbas *in cit. c. 1. n. 3.*

Præter hoc ad effectum restitutionis etiam pertinet, quòd pendente ejus iudicio, regulariter loquendo, nihil ab una, vel altera parte sit innovandum; donec res finita sit, *L. unica, C. de restit. in integrum postulata*; quòd intellige de restitutione *postulata*; sicut dictum *hoc num. de effectu restitutionis impetratæ*. Ex hoc sequitur, effectum *petite restitutionis* contra sententiam esse, quòd ejus executio suspendatur, nisi subsit malitia in detrimentum alterius *c. 6. h. t.* quamvis Barb. in *c. 1. h. t. n. 3.* velit, quòd restitutio pe-

M m m m

titã

tita contra Principis sententiam, non habeat effectum suspensivum.

2735. Not. autem 1. quod, si quis causam læsionis probavit, redintegretur illi causa, qui se læsum probavit, non tamen ultra, quam læsus est; Clem. unic. h. t. Not. 2. septem causas numerari concedendi beneficium restitutionis in integrum. 1. metum; 2. dolum malum; aliud scilicet simulando, aliud agendo. 3. ætatem minorenem; 4. capitis diminutionem minimam, seu mutationem familiæ; 5. justam absentiam Reipublicæ causâ; 6. substitutionem potentioris adversarij per alienationem; 7. pietatem, & reverentiam debitam locis, & communitatibus Religiosis, Reipublicæ, Civitati &c. sic Haunold cit. tom. 1. de jure, & just. tr. 2. à n. 475.

2736. Not. 3. ut postulatio restitutionis effectum habeat, causam, propter quam petitur, probandam esse, & si causa favora-

bilis sit, semiplenam probationem sufficere; Zoësius h. t. n. 1. ex c. 4. eod. addens ad justam causam reduci, ætatem minorem, in quantum per eam læsio causata est, ut dicitur in c. de in integr. restit. minor. & ff. de minoribus. Not. 4. Ecclesiam gaudere jure Minorum, ex c. 1. h. t. ut diximus supr. Hinc restituitur 1. si vendendo, locando, læsa fuerit, salvo tamen pretio Emptori, vel conductori, & sumptibus, si quos fecit, c. 1. h. t. secundo, si læsa fuit confitendo, c. 2. eod. in 6. intellige confitendo verum, quod non tenebatur, ut notat Barb. ibid. n. 9. Tertiò si læsa fuit omittendo probationem necessariam, non obstante termino juris exclusivo, c. 3. h. t. sic Zoësius cit. n. 2. & procedit etiam contra sententiam Papæ, c. 5. h. t. arg. L. minor. 18. §. 5. ff. de

Minoribus, quod verum est, licet Ecclesia læsa sit factio Prælati
c. 2. h. t.

QUÆSTIO XLII.

IN TIT. XLII. DE ALIENATIONE, JUDICII MUTANDI CAUSA, FACTA.

2737. **H**ic titulus agit de alio remedio restitutionis in integrum, per quod providetur illis, in quorum præjudicium alienatio facta est, causâ mutandi, seu vitandi judicium futurum. Nam ei, in cujus præjudicium facta est ejusmodi alienatio, Prætor promittit *actionem in factum*, nisi res in statum integrum restituatur (L. 1. ff. h. t.) seu jus conveniendi alienantem, ut præstet, in quantum interest hujus, rem, vel ejus possessionem sic per fraudem esse alienatam, restituendo scilicet petitorum in integrum perinde, ac si alienatio facta non esset, ut constat ex L. 1. & seq. h. t. vel jure Codicis, actionem in rem contra possessorem, ut notat Zoësius h. t. quibus positus:

2738. Quæres 1. quid propriè sit hæc alienatio facta ex causa mutandi judicij. Resp. quod sit alienatio alicujus rei, ob quam quis timet sibi litem inferendam, eo animo facta, ut Actor per hoc constituat alium adversarium, puta *potentiorum*, vel *qui magis vexaturus sit* &c. ut dicitur cit. ff. Hinc si quis ita rem suam alienaverit,

Prætor edicto suo succurrit Actori, ut illi alienus *tanti* actione in factum teneatur, *quanti* ejus interest, talem adversarium non habuisse, ut dicitur L. 1. h. t. Nominè *alienationis* hic intelligitur omnis actus, quo vel dominium, vel possessio transfertur, L. si res, §. 1. h. t. nec refert; si res, sive actio ad rem, causâ mutandi judicij alienetur, & in aliam personam transferatur.

2739. Quæres 2. quid requiratur, ut actio in factum alicui competat adversus facientem alienationem, causâ mutandi judicij? Resp. requiri tria. 1. ut res alienata sit causâ mutandi judicij futuri, ut habet gl. in c. 1. h. t. V. *commutationem fecerint* & non autem causâ judicij jam capti, L. ex hoc edicto 8. §. 2. ff. eod. secundo, ut res alienata sit *dolo malo*, l. 1. l. 4. §. si quis ff. eod. Censetur autem alienata *dolo malo*, vel ratione loci (ut si translata sit in personam alterius provincie, vel jurisdictionis, quæ scilicet non est sub eodem Judice) vel ratione personæ (ut si transferatur in alium potentiorum, nempe privatum, qui ratio-

ne